

INTERVJU

prof. dr. Ksenija Vidmar Horvat, sociologinja kulture

18-20

DRUŽBA

50 let smučarsko tekaškega Trnovskega maratona

21-22

FOTO: TOMAŽ PRIMOŽIČ/FPA

Prva podvodna oaza v slovenskem morju je pomembna pridobitev za prihodnje rodove

Morju je treba tudi kaj vrniti

Morju je treba kdaj pa kdaj tudi kaj vrniti, če želimo, da še naprej ostane zdravo. Podvodna struktura iz betona in kamenja, ki so jo te dni postavili na morskem dnu sredi ribolovnega rezervata v Piranskem zalivu, služila pa bo kot zatočišče za mnoge vrste podvodnih organizmov, dokazuje, da je tudi v Sloveniji prevladalo prepričanje, da je morje nekaj več kot zgolj avtocesta za prevoz blaga in ljudi.

Jan Klokočovnik

Imamo ga, a žal mnogokrat postopamo tako, kot da ga nimamo. Naše morje in naš, četudi kratek, obalni pas sta dobrini, s katerima se ne more pohvaliti prav vsaka država. Taisto morje, v katerega namočiš prst v Izoli ali v Kopru, kuje in kleše daljne obale Japonske in kalifornijske klife. To zavedanje je omogočilo bliskovit vzpon svetovnih gospodarstev, industrije, omogočilo je izmenjavo ljudi ter blaga, kot so avtomobili, sadje in zelenjava, elektronske komponente, železova ruda, nafta, plin in celo za človeštvo škodljive snovi in naprave, denimo mamila ter orožje.

Da je obvladovanje morja in pomorskih poti ključ za obvladovanje zemeljske oble, so že dolgo nazaj ugotovile velesile. Rimljani so izgradnjo mornarice zaupali bolj veščim morjeplovcem Grkom in ilirskim Liburnom, nekdanji Britanski imperij je osvojil morja in kopna z mogočno kraljevo mornarico, temelj vojaške moči (za zdaj) še zmeraj edine svetovne supersile ZDA pa temelji na zmožnosti projekcije vojaške moči na vsak kotiček sveta, to pa ji v glavnem omogoča njena flota letalonosilk. Tudi Rusi so se v večji meri spretno izognili negativnim finančnim učinkom zahodnih sankcij s tako imenovano skrito floto tankerjev (*shadow fleet*), ki imajo neznane lastnike, in tako mimo sankcij prevažajo surovine v Indijo in na Kitajsko, s tem pa polnijo blagajne Kremlja ter mu omogočajo, da nadaljuje morijo v Ukrajini.

Zavedanje, da je morje globalna reka, avtocesta pravzaprav, ki povezuje kontinente in države, je od nekdaj bilo prisotno tudi v Sloveniji. Svoj košček obale smo pridno izkoriščali, z nekoč mogočnim ladjarjem Splošno plovbo in z Luko Koper pa gospodarsko cveteli. A žal je po drugi strani vselej primanjkovalo zavedanje, da morje ni zgolj tisto, kar je nad gladino, temveč tudi to, kar je pod njo. Že pred leti je morski biolog, potapljač in morski vizionar Ugo Fonda zasnoval podvodno strukturo, ki bi bila lahko dom, skrivališče in drstišče za mnoge morske organizme, z njo pa bi ohranjali biotsko pestrost našega morja. A medtem ko so tovrstne podvodne oaze po svetu rasle kot gobe po dežju, tudi v sosednji Italiji in Hrvaški, je v Sloveniji zamisel naletela na gluha ušesa.

Miniti je moralo več kot 30 let, da so pristojni vendarle prepoznali, da je kdaj pa kdaj morju treba tudi kaj vrniti, da bi to lahko bilo zdravo ter da bi še nadalje zalagalo naše krožnike s hranljivo in okusno orado, brancinom ali kako drugo ribo, školjko ali rakom. Vizijo pokojnega očeta sta naposled uresničila Irena in Lean Fonda, ustanovitelja neprofitnega zasebnega zavoda YouSea, ki je v tem tednu približno kilometer od obale Seče začelo polagati betonske module za prvo podvodno strukturo na Slovenskem. Morska oaza Piran, kot se imenuje betonska struktura iz šestih etaž, ki sicer uradno ni podvodni greben, a ima podobno funkcijo, leži sredi morske njive na dobrih dvanajstih metrih globine v ribolovnem rezervatu Piranskega zaliva. Poleg tega, da bo struktura postala nekakšen hotel, podvodni dom za številna morska bitja, s tem pa naj bi spodbujala življenje v že tako obremenjenem delu Jadranskega morja, bo služila tudi znanstvenim raziskavam, kasneje pa menda tudi vodenim potapljaškim ogledom.

Poleg tega, da bo struktura postala nekakšen hotel, podvodni dom za številna morska bitja, s tem pa naj bi spodbujala življenje v že tako obremenjenem delu Jadranskega morja, bo služila tudi znanstvenim raziskavam, kasneje pa menda tudi vodenim potapljaškim ogledom.

Praksa iz drugih držav je namreč dokazala, da so tovrstne strukture izjemno učinkovite pri spodbujanju živalske raznovrstnosti in pri oživljanju opustošenih delov morskega dna. Na Japonskem so postavili že več kot 20.000 potopljenih grebenov in drugih podvodnih struktur, v ZDA so za nova domovanja morskih organizmov uporabili kar stare železniške vagone iz newyorške podzemne železnice, v Dubaju pa načrtujejo kar celo podvodno mesto, ki naj bi ga izdelali tudi s pomočjo 3D tiskalnika. Nekatere med njimi so že prave podvodne umetniške instalacije, ki so bolj kot za ribja domovanja namenjene za pašo oči potapljačev. Za primere dobre prakse ni treba iti prav posebno daleč. Nam najbližja podvodna struktura se nahaja v naravnem rezervatu Miramare, ne primanjkuje jih niti na Hrvaškem, kjer so luknjaste betonske bloke, piramide iz železa in druge strukture potopili na različnih lokacijah, z njimi pa nameravajo poseliti morsko dno vzdolž celotne istrske obale. A ne zgolj tuja praksa, tudi vsak potapljač bo znal povedati, da življenje buhti na prav vsakem kamnu, ki je na morskem dnu, potopljenem sidru, na odvrženih ceveh, da o ladijskih razbitinah ne govorimo. •